

De kloosterkerk van Kortehebben

Geschiedenis :

Allereerst iets over de naam : de kerk was verbonden met het klooster Smelna , aan de Smalle Ee, ongeveer 5 km. noordelijker . Zowel het klooster, een Benedictijner vrouwenklooster, als de kerk dateren uit het begin van de veertiende eeuw.

En dan de naam Kortehebben : een hemme of himme was een langgerekte stuk laag gelegen weiland. Omdat de stukken aan deze kant van het riviertje de Drait korter waren dan aan de andere oever werden ze korte hemmen genoemd.

Op een zandrug, omgeven door 15 boerderijen, werd omstreeks 1300 de kerk gebouwd. De pastoor (en later de dominee) verdiende zijn geld met trouw-, doop- en begrafenisdiensten en voorzag verder in zijn onderhoud door de opbrengsten van een kleine boerderij, waar hij ook zelf woonde en werkte , de tsjerkepleats. Die stond tegenover de kerk, aan de overkant van de weg, waar later de Woodbrookers zich vestigden.

De kerk is gebouwd van kloostermoppen op een fundament van keistenen.

Er zijn 3 restauraties geweest in de loop der eeuwen , in 1620, 1991 en 2002. De eerste verbouwing was het meest ingrijpend : toen is het koor aan de oostzijde gesloopt en vervangen door een vlakke muur met jaartal-ankers en 2 kleine vensters.

In 1991 is de buitenkant van de kerk gerestaureerd: het 19^e eeuwse pleisterwerk is verwijderd zodat de oorspronkelijke grote en kleurige kloostermoppen weer in volle glorie tevoorschijn kwamen.

Vervolgens is in 2002 het pleisterwerk aan de binnenkant weggehaald .Ook zijn er een paar trekbalken vernieuwd, is alle houtwerk geschilderd en zijn er enkele praktische aanpassingen geweest.

Exterieur

Via een fraai smeedijzeren toegangshek komt men over een paadje van “geeltjes” uit bij de **westzijde** van de kerk. In deze oorspronkelijk gesloten muur werd in 1620 een ingang gemaakt. Daarboven bevinden zich spitsboog- versieringen , dus in gotische stijl gebouwd. Ook is er een lege nis, mogelijk heeft hier een beeldje van de patroonheilige gestaan. Helaas is onbekend wie dat was. Links van de ingang staat een deel van een grafsteen. Deze is in 1977 gevonden bij de afbraak van de tsjerkepleats . Er zijn vaag 2 vogels op te ontdekken, waarschijnlijk een adelaar en een kraanvogel en de tekst : tussen 21 en 22 maart 176?. Het is een raadsel van wie de steen was en hoe hij op de gevonden plek terecht gekomen is.

Aan de **noordzijde** bevinden zich 7 spitsbogen met 3 rondboogvensters (romano-gotisch). De derde nis (vanuit het westen) was de vrouweningang die in 1620 dichtgemetseld is.

Aan de **zuidzijde** is de gevel versierd met vrijwel uniek metselwerk. Alleen bij het kerkje van Sibrandahuis bij Dokkum treft men iets dergelijks aan. Verder ook hier weer spitsboognissen, waarvan de meest oostelijke waarschijnlijk de priesteringang naar het koor geweest is. Gelet op de afmetingen is het vermoeden gerezen dat de kerk ingekort is.

En dan een blikvanger : een gevelsteen met de afbeelding van een engeltje. Daaronder een gedenkplaat met de (bijna onleesbare) namen van de personen die betrokken waren bij de restauratie van 1620. Meer naar links bevindt zich de dichtgemetselde manningang.

De oostzijde :

Zoals gezegd vond er in 1620 een grote restauratie plaats. Het koorgedeelte (aan de oostzijde) is afgebroken en daarvoor in de plaats kwam de huidige muur, die overigens niet zo stevig verankerd was zoals bij de laatste restauratie bleek ! Deze muur vertoont karakteristieken van de 17^e eeuwse bouwtechniek, zoals de topgevel met gemetselde vlechtpatronen. Naast het hergebruik van kloostermoppen zijn er ook gele baksteentjes gebruikt. De restauratiedatum is stevig verankerd in de muur. Ook zijn toen de ronde raampjes aangebracht.

De klokkenstoel dateert van 1750 en is in 1950 vernieuwd. De bronzen luidklok werd geschonken door grietman van Haersma en enkele notabelen, zoals de inscripties aangeven. In 1944 werd de klok door de Duitse bezetters gevorderd, maar hij keerde gelukkig onbeschadigd terug.

Interieur

De kerk heeft een houten tongewelf met trekbalken. Tijdens de laatste restauratie kwamen tot ieders verrassing sierlijk- gemetselde gotische boogjes tevoorschijn vanachter het pleisterwerk.

De preekstoel, het doophek en de lezenaar dateren uit de eerste helft van de 17^e eeuw en zijn uitgevoerd in renaissancestijl, met enkele barok-elementen (bloemen, mannengezichten). De kanselbijbel is uit 1643 en is nu bij de SAFT onderdeel van een studie naar oude bijbels, zoals in het laatste tijdschrift beschreven is.

Het klankbord boven de preekstoel is van latere datum. Ook het overige, eenvoudige meubilair vertoont qua stijl en materiaal 19^e eeuwse trekken

Aan weerszijden van de kansel zien we een venster. Ooit waren ze gebrandschilderd : in 1646 deed het Hof van Friesland een schenking voor de bekostiging en bij de laatste restauratie zijn gekleurde glasscherven onder de vloer gevonden. In de loop der tijd zijn de ramen dus verloren gegaan. In 2009 heeft de toenmalige “Stichting Vrienden van het kerkje” 2 acrylramen cadeau gedaan, voorstellende dag en nacht. **Jan Murk de Vries** was de ontwerper en uitvoerder. Deze edelsmid, glasschilder, beeldhouwer was toen 93 jaar !

In de vloer zijn nog 7 grafzerken gedeeltelijk zichtbaar. De oudste dateert uit 1680 , van een zekere Ennius Idema, gerechtsdienaar.

Het orgel

In 1904 kwam er een orgel in de kerk, gebouwd door Metzner uit Leipzig, voor het bedrag van f 360,-. In de jaren 90 is er een elektrische windvoorziening aangebracht , zodat de “pûstertraper “ (orgeltrapper) overbodig werd. In 2007 is het orgel gerestaureerd door de firma Bakker en Timminga. Ook zijn toen het orgel en het balkon in imitatie-mahonie geschilderd en de pilaren in imitatie-marmer .

Dispositie :

Woudfluit 2vt , Fluit 4vt , Holpijp 8vt , Prestant 4vt , Viola da gamba 8vt.

Overdracht

In 2013 is de kerk door de PKN-gemeente Boornbergum- Korteheimmen overgedragen aan de Stichting Alde Fryske Tsjerken. In de zomermaanden worden hier nog diensten gehouden.

Bettie Groothuis , september 2023

Literatuur :

- Jochem Dijkstra: It âlde tsjerkje fan Koartehimmen, Drachten 2002
- Peter Karstkarel: Alle Middeleeuwse kerken, 2007
- Erik Betten : Kloosters in Friesland, 2009
- Publicatie G.Yedema t.b.v. S.A.F.T., 2002
- Algemene informatie Kleastertsjerke Korteheimmen

